

КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО НА ОПШТИНА КАРБИНЦИ:

Вршник, неолитска населба. Се наоѓа на 1 км североисточно од селото. Населбата е повеќеслојна со четири хоризонти на живеење, потврдени со делови од објекти за живеење и голем број на предмети од материјалната култура. Врз основа на типолошките карактеристики, особено кај садовата керамика и културната пластика, утврдено е дека животот во населбата се одвивал континуирано од раниот до доцниот неолит.

Се до истражувањата на локалитетот Барутница село Анзабегово, биле издвоена како посебна културна група а подоцна по истражувањето во Анзабегово, преминува во Анзабегово – Вршник културна група, во која влегуваат неолитските населби од источна Македонија со исклучок на ново откриената населба Грнчарица кај селото Крупиште.

Фотографии од предмети од археолошките истражувања во 1970 – 71 година, експонирани во постојаната поставка на НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Штип:

Керамички садови од неолитската населба Вршник село Таринци

Жртвеник

Жито од Вршник

· **Кале - Градиште - Баргала**, утврдена населба од неолитско, бронзено, железно и доцноантичко време (civitas).

Градот Баргала се наоѓа во источниот дел на Р.Македонија, во подножјето на планината Плачковица, на десниот брег на Козјачка река, на простор погоден за изградба на фортификација, кај некогашниот Горен Козјак во месноста Градот, на оддалеченост од 2.5 км., јужно од денешното село Долен Козјак и на 13 км североисточно од градот Штип.

Во рамките на систематските археолошки истражувања изведени од 1966 па се до денес, целосно се истражени: Епископиумот во кој влегуваат: Епископската базилика, Баптистериумот(крстилницата), Епископската резиденција со станбениот и економскиот дел (работилница за стакло и винаријата),големата и малата терма и плоштадот пред Епископската базилика, потоа северозападниот одбранбен ѕид а делумно: североисточниот одбранбен ѕид и extra muros базиликата која е лоцирана надвор од градските ѕидини. Со отворањето на нова културна содржина во централниот дел на градот откриена е Градската ранохристијанска базилика, која ја потврдува Баргала како прво епископско седиште во Брегалничкиот басен .

Фортификацијата на градот Баргала

Одбранбените ѕидови од фортификацијата на градот Баргала, формираат неправилна трапезоидна правоаголна форма, ориентирана северозапад – југоисток.

Порти

Со досегашните истражувања, во Баргала досега се откриени две порти (порта *Principalis*), сместена во централниот дел на северозападниот одбранбен ѕид и североисточната порта изградена за комуникација на градот со субурбиумот. Карактеристично за двете порти е дека и кај двете, откриен е надворешен пропугнакулум, архитектонско решение, со кое се зголемува степенот на одбраната на градот.

Порта Принципалис

Кули

Еден од најважните елементи од фортификацијата за одбраната на градот се кулите, кој ја штитат главната порта и куртините (простор меѓу две кули).

Во Баргала досега откриени се 11 кули, кој заедно со неоткопаните сектори од фортификацијата, тие би биле 21 кула. Кулите имаат правоаголна форма и поставени се на меѓусебно растојание од 36 до 42 м.

Висините на кулите, во однос на куртините треба да биде повисоко барем за 2.00 - 2.50 м. Ако знаеме дека висината на куртината се движела од 12.00 - 12.50 м, тогаш висината на кулите би била 14.00 - 15.00 м.

Кула 3 и дел од Порта Принципалис

Ниши и камени скали

Со досегашните истражувања во Баргала, откриени се вкупно 7 ниши од кои: две фланкирани до внатрешното лице на бедемот и пет вовлечени ниши и две еднорамени скали.

Ифраструктура

Со прогласувањето на христијанството како државна религија во 4 век, во градовите се појавува нова градска инсула, определена за сместување на христијанските објекти пропратени со други кои биле во функција на новите објекти.

Плоштадот пред Епископската базилика

Плоштадот има неправилна правоаголна форма, формиран од објектите во Епископиумот и од северниот периметрален сид на влезната партија, со површина околу 400 м². Преку скали тој комуницира со Епископската базилика, Епископската резиденција и цистерната, а преку тесната улица формирана од северозападниот сид на големата терма и северниот периметрален сид на влезната партија со улицата *Via Intervalum* која води до станбениот комплекс на епископската резиденција.

Епископска базилика

Поставена на доминантна позиција, со своето значење и големина ги надвишува останатите објекти во Епископиумот. Епископската базилика со димензии: должина 40.00 м и широчина 20.00 м претставува стандарден тип на ранохристијанска црковна градба, раширен во медитеранските земји и на Балканскиот полуостров.

Базиликата е тробродна со полукружна апсида од внатре и од надвор, внатрешен нартекс и отворен егзонартекс и баптистериум, покрај северниот периметрален сид.

Епископска базилика

Баптистериум (крстилница)

Баптистериумот има крстовиден план со нартекс. Според планот, баптистериумот однадвор претставува базиликална градба, а однатре крстовиден објект со полукружна апсида однатре и полигонална однадвор.

Во средината на баптистериумот е откриена писцина со крстовидна форма која одговара на формата на баптистериумот и со краци кои формираат издлабени полукружни ниши од надворешната страна на писцината.

Крстилница

Комплекс на Епископска резиденција

Во комплексот на Епископската резиденција влегуваат: главната сала, и станбен комплекс со северозападно и североисточно крило.

Главната сала има правоаголна форма, ориентирана североисток - југозапад, со должина 22.00 и широчина 7.80 м. Овој простор е составен од четири дела поставени на различни висински нивои: апсидален простор, правоаголна приемна сала, економски дел составен од две простории и трем.

Главната сала од Епископската резиденција

Станбениот комплекс:

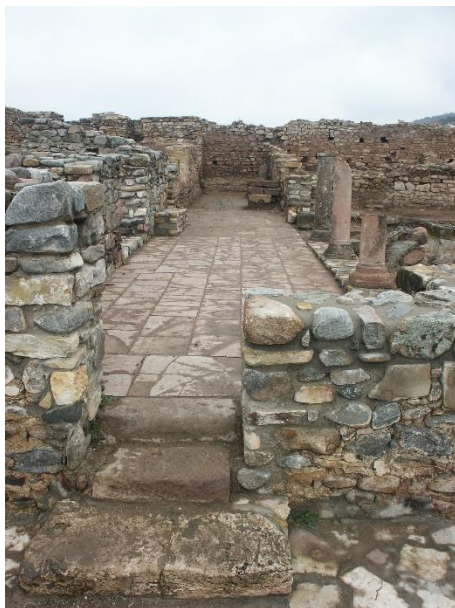
Северозападното крило од станбениот комплекс е прилепено на внатрешното лице на северозападниот одбранбен сид со правоаголна форма, ориентирано североисток - југозапад, со должина 24.00 м и широчина заедно со тремот 11.15 м..

Тремот е истражен во должина 24 м кој ја прати должината на целото крило, со широчина од 3.30 м.

Североисточното станбено крило прилепено е до североисточниот одбранбен сид со правоаголна форма, ориентиран североисток – југоисток со должина 25 м и ширина 10 м заедно со отворениот трем кон атриум. Во овој дел откриени се три простории: главна сала и две помали простории и отворен трем кој е поврзан со тремот од северозападното станбено крило.

Како резултат на зачестените аваро словенски напади, во средината на 6 век, се јавила потреба од пренамена на дел од просторот на станбениот дел од комплексот на Епископската резиденција. Четвртата просторија од северозападното крило била претворена во остава за храна (хореум) во која се откриени 16 питоси наредени во редови. Најголемата пренамена на просторот од станбениот комплекс, направена е во северозападното крило, каде целото приземје било пренаменето за винаријата која засега е единствена од доцноантичкиот период на територијата на Р.Македонија. Од винаријата откриени се трите простории од кои едната била наменета за прием и припрема на грозјето за негова понатамошна обработка, во втората биле сместени двете вински преси и камените садови таложници и третата просторија во која се чувало виното.

Во рамките на Епископската резиденција иако влегува во фортификацијата, откриена е и работилница за стакло сместена во кула 7. Од работилницата откриена е печката и голем број на движен археолошки материјал.

Тремот пред Станбениот комплекс на Епискоската резиденција

Цистерна за вода

Објектот има правоаголна форма, ориентиран североисток – југозапад..

Во цистерната водата доаѓала низ отвор сместен во централниот дел на североисточниот сид.. Во југозападниот сид се констатирани два отвора од кои едниот за чистење на базенот и едниот низ кој истекувала водата за пиење.

Во цистерната исто така е откриен и одводен канал за прелавање на водата над нормалниот водостој.

Цистерна за вода

Голема терма

Објектот е изграден помеѓу плоштадот и северозападниот одбранбен ѕид, со правоаголна основа со димензии должина 19.00 м и ширина 13.00м. Термата е со поединечни простории меѓусебно функционално поврзани, секоја од нив со посебна намена која произлегува од различните процедури на капењето.

Просторија бр.1, аподитериум (соблекувална) ***и фригидариум*** (ладен базен).

Просторија бр. 2, тепидариум или бањата со млака вода.

Просторија бр. 3, судаториум – сауна.

Просторија бр.4, калдариумот или бањата со жешка вода, има правоаголна основа. Просторијата ја сочинуваат југоисточна полукружна када и северозападна правоаголна када, поставени врз хипокауст - висечки под.

Подот во калдариумот, судаториумот и на дел од тепидариумот е хипокаустичен - висечки под со инсталации за подно и ѕидно затоплување. Поплочен е со обработени камени плочи со правоаголна и квадратна форма во правоаголниот, а со тули во апсидалниот простор

Фурниумот е сместен во централниот североисточен дел на жешката бања (калдариум) и е еден од најдобро сочуваните фурниуми во Република Македонија.

Во внатрешниот дел на фурниумот, под нивото на долниот под, сместено е огништето. Горните партии на фурниумот претставуваат простор каде бил сместен садот изработен од бакар или керамика, кој по потреба се полнел со вода преку керамичка цевка. По затоплувањето на водата преку оловна и керамичка водопроводна инсталација била доставувана до кадите во калдариумот и тепидариумот.

Голема терма

Мала терма

Малата терма е изградена на тесниот простор помеѓу просторијата за ложење пропигнеумот и северозападниот одбранбен ѕид. Термата има правоаголна основа со димензии: должина 4.55 X 3.00 м.

Малата терма е составена од две простории. Преку главниот влез се влегувало во помалата просторија која, комуницира со поголема просторија со скоро квадратна основа. Во двете простории е констатиран хипокаустен под.

Во конструкцијата на југозападниот ѕид изведен е фурниум печка а над него празен простор со приближно цилиндрична форма во вид на казан. Во овој простор бил вграден бакарен или керамички сад за топла вода.

Мала терма

Градска ранохристијанска базилика

Во 2008 и 2009 година, со систематските археолошки истражувања во централниот дел на градот Бургас, откриена е градската ранохристијанска базилика, сместена меѓу улиците *Via Principalis* и споредна улица која ја поврзува инсулата со главната улица.

Градската ранохристијанска базилика сместена е меѓу улиците *Via Principalis* и споредна улица која ја поврзува инсулата со главната улица. Базиликата излегува од формата на стандарден тип и претставува скратен тип на ранохристијанска базиликална градба со приближно квадратна форма.

Базиликата е тробродна со полукружна апсида од надвор и внатре и нартекс. Истата излегува од оската исток – запад со отклон кон југ.

Градска ранохристијанска базилика

Објекти надвор од градските ѕидови:

Со археолошките истражувања надвор од градските ѕидови откриени се два објекти: *Extra muros* и гробницата.

Базилика *Extra muros*

Базиликата лоцирана е на околу 100 м северно од порта *Principalis*, таа е тробродна со ширина 15.60 м и должина 31.00 м, со полукружна апсида како од внатрешна така и од надворешна страна и нартекс.

Вториот објект е *гробницата* лоцирана на просторот источно од базиликата *Extra muros*. Гробницата е засведена со правоаголна форма.

Објектите во градот Баргала после тривековното опстојување, сите биле унишети со аваро - словенските напади кон крајот на 6 или почетокот на 7 век, кога биле запалени и срушени. Дали големата обнова кон крајот на 5 или во почетокот на 6 век, била извршена како резултат на претходно уривање на објектите во градот Баргала, ќе покажат резултатите кои ќе бидат добиени со понатамошните археолошки истражувања на другите делови од градот.

Базилика Extra muros

Баргала од раниот до доцниот среден век

Сакрални градби од раносредновековниот период во рамките на утврдувањето со досегашните истражувања е позната само малата црква лоцирана покрај јужниот периметрален ѕид на Епископската базилика. Објектот бил изграден во рамките на крајот 8 или почетокот на 9 век, период кога словените почнале масовно да го примаат христијанството. Нејзиното опстојување сигурно било се додека не била изградена црквата Св. Ѓорѓи еден од најрепрезентативните објекти од раносредновековниот период, изграден надвор од утврдувањето во непосредна близина на југозападната кула на фортификацијата. Црквата Св.Ѓорѓи била изградена кон крајот на 9 или почетокот на 10 век и истата успеала да опстои низ вековите се до денес.

Профана архитектура од раниот до доцниот среден век, откриена е на целиот простор каде е вршено археолошко истражување .

Животот во градот Баргала и територијата околу неа, со мал прекин по аваро словенските напади во крајот на 6 век и првата деценија од 7 век, продолжил се до доцниот среден век, односно крајот на 19 или почетокот на 20 век кога жителите од селото Горен Козјак се иселиле на просторот на денешното село Долен Козјак.

Црква Св.Ѓорѓи, лоцирана надвор од градските бедеми, во непосредна близина на аголната кула од југоисточниот и југозападниот одбранбен ѕид на фортификацијата. Црквата е изградена во крајот на 9 или почетокот на 10 век. Фреско живописувањето на објектот е изведено во 12 и 14 век.

Црквата Св.Ѓорѓи од нејзиното градење па се до денес не престанала со својата функција и е единствен објект не само во овој регион туку и на територијата на Источна Македонија.

Црква Св.Ѓорѓи

Горни Балван:

- **Градиште - Богослов Камен**, утврдување од енеолитско време (refugium).

Утврдувањето, лоцирано е на 1 км источно од селото на платото на ридот Богослов Камен.

Панорама на Богослов камен (населба од железно време и доцноантичко утврдување)

Според топографската слика на поширокиот регион на овој локалитет можат да се издвојат две платоа на кои постојат индикации за постоење на живот, во енеолитското и Римско време, посведочени преку фрагментите од керамика забележливи по површината на теренот.

Во рамките на заштитните археолошки истражувања, на енеолитската населба, откриен е фрагмент од одбранбен ѕид и остатоци од енеолитски куќи.

При археолошките истражувања, откриен е голем број на фрагментирани

керамички садови, камени мелници, керамички фигурини типични за енеолитскиот период и кремено орудие, сите експонирани во постојаната поставка на НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Штип.

Панорама на локалитетот и на одбранбениот сид

Фрагмент од одбранбениот сид

Керамички фигурини

Кремено орудие

Керамичка чаша

Камена мелница

· **Градиште - Киево**, утврдување од железно и доцноантичко време (kastel). Југозападно од селото Горни Балван, на тромеѓето помеѓу селата Горно Трогерци, Батања и Горни Балван, високо се издига ридот Киево со доминантна положба над споменатите села.

Панорама на утврдувањео Киево

Според топографската слика на поширокиот регион на овој локалитет, можат да се издвојат три јасно дефинирани платоа на кои постојат траги на интензивен живот посведочени преку фрагментите керамика забележливи и по површината на теренот и разнесениот градежен материјал.

Највисокиот рид на просторот, е определен како градиште од доцноантичко време, каде на врвот постојат две зарамнети платоа во правец север-југ со остатоци од одбранбени ѕидови.

Пониското плато во подножјето на ридот, каде што се наоѓа црквичката „Свети Јован”, е определен како населба од железно време.

Во 2007 и 2008 на двете тераси вршени се сондажни истражувања, при што се откриени неколку значајни предмети кои ја потврдуваат хронолошката рамка на населбата

и утврдувањето. Дел од предметите се експонирани во постојаната археолошка поставка на НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Штип.

На терасата од доцноантичко време откриен е фрагмент од утврдувањето и депо на земјоделско орудие (дикел, мотика и срд).

На терсата од железно време, откриени се остатоци од железнодопска кука, со дел од куќниот инвентар (фрагментирани керамички садови, камени мелници и друго).

Дел од доцноантичкиот бедем

Контролен ров од надворешна страна на бедемот

Земјоделски алатки ин ситу откриени

Дикел

Мотика

Сор

Сочувани делови од станбениот објект

Дел од пронајдениот движен археолошки материјал

· **Лозен**, утврдување од доцно хеленистичко, римско и доцноантичко време (refugium). На 2 км од селото, од левата страна на асфалтниот пат од Горни Балван за Долни Балван, високо се издига рид кој доминира над околниот терен и над коритото на река Брегалница. На највисокиот дел на утврдувањето се среќаваат фрагменти од садова и градежна керамика со концентрација на тегули.

Панорама на утврдувањето Лозен

План на градиште Лозен

Долни Балван:

· **Врчва**, населба од доцноантичкото време (vicus) . Во подножјето на северниот крај на сртот Ежов Рид, од неговата источна страна, а на 4. км североисточно од селото Долни Балван, на површина од околу 5-6 хектари, е распространета населбата. Низ целиот терен по површината на земјата се среќаваат фрагменти од садова и градежна керамика.

Од овој локалитет во далечната 1950 година биле откопани две стебла од столбови, два коринстски капители кои се чуваат во Н.У. Завод и Музеј Штип.

Панорама на населбата Врчва (остатоци од градежен материјал)

· **Стопански Штали**, населба од доцноантичко време (vicus) Од десната страна на реката Брегалница во непосредна близина на селото Долни Балван, на површина од околу 1.2 хектари, се среќаваат фрагменти од садова и градежна керамика.

Панорама на населбата Стопански Штали

Фрагмент од сидно платно од два зида на еден објект

· **Тугли**, населба од бронзеното и Римско време (civitas). Населбата лоцирана е на 2 км северно од селото, десно од патот Штип - Кочани, на една мала височинка со правец

на протегање од исток - запад, и со површина од околу 6 хектари. На источниот крај излегува над коритото на река Брегалница, а на северната страна благо се спушта кон долчето Богоевец. По целата површина на теренот има фрагменти од садова и градежна керамика.

Панорама на населбата Тугли

Долни Козјак:

Бандера, утврдување од Римско и доцноантичко време (kastel) . Утврдувањето е сместено на еден рид кој високо се издига над селото Долни Козјак и со доминантна положба на околниот терен. На врвот има издолжено плато поставено во правец северозапад - југоисток, на југоисточниот крај малку подигнато и опкружено со стрмни падини. По северниот раб на платото има остатоци од темели на одбранбен ѕид широк 2 м. На северозападниот крај на утврдувањето откриени се темели од мал четвртаст објект со димензии 4 x 4 м. Во просторијата биле откриени плочки од мермер со претстава на Зевс и Хера, Тракиски коњаник, Херакле и Асклепиј, сите изведени во плиток релјеф. Според иконографијата, сите откриени предмети временски припаѓаат на 2-3. век.

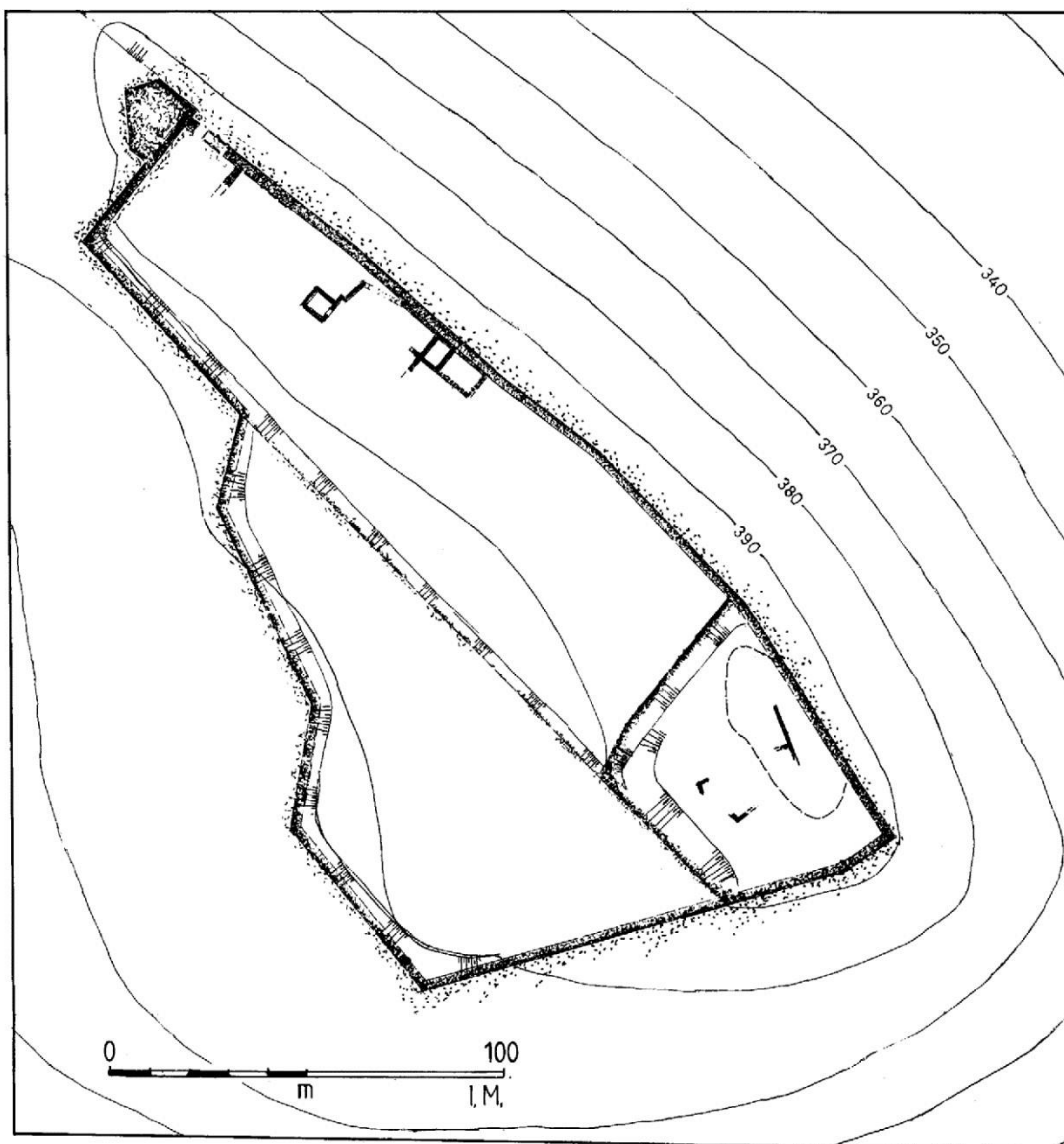
Врз основа на наодите, објектот претставува светилиште посветено на божествата Зевс и Хера. Во прилог на ова е и откриената вотивна плоча со претстава на Зевс.

По падините и во внатрешноста на утврдувањето, се среќаваат фрагменти од садова и градежна керамика, како и видливи остатоци од темели на повеќе објекти.

Утврдувањето, по 4 век останало да егзистира како посебна воена единица, кога градот Баргала од *kastrium* преминува во *civitas*.

Панорама на утврдувањето Бандера

План на Бандера

Остатоци од објект

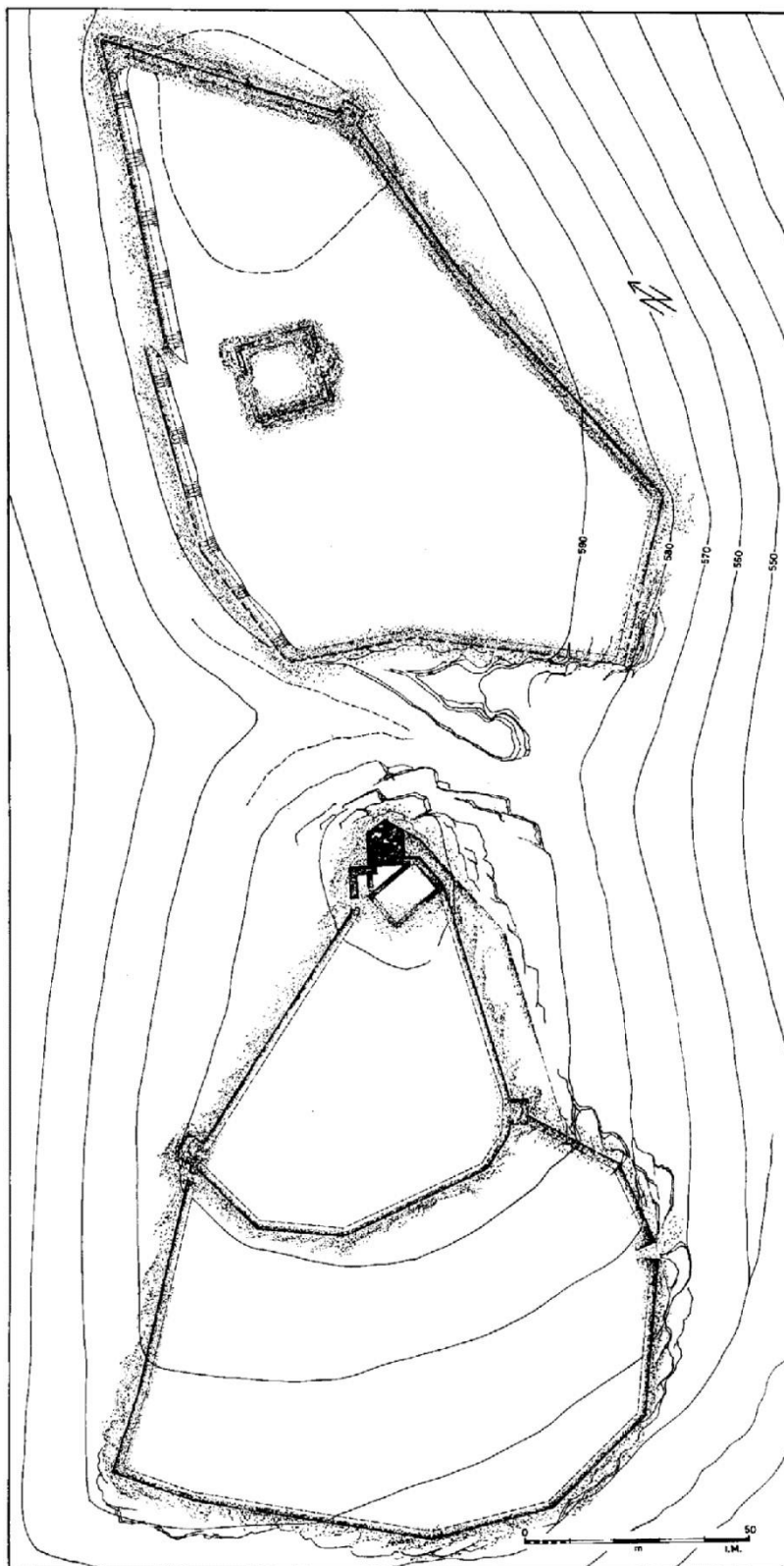
Вотивен релјеф на Зевс

Калаузлија:

Кула, населба и утврдување од доцноантичко време, мало утврдување(kastel - spekula). Лоцирано на 2 км јужно од селото, на издолжен гребен кој на западниот крај стрмно се издига на десниот брег над коритото на Козјачка Река, кој, воедно, претставува и природна препрека од непријателот. На врвот има зарамнето јазичесто плато, опкружено со одбранбен сид кој затвора простор со површина од околу 4.5 декари. Од југоисточната страна откопана е цистерна за вода, додека на североисточната страна теренот продолжува во обработливите ниви.

Панорама на утврдувањето Кула

План на Кула Калаузлија

Карбинци:

· **Анче**, населба од Римско време (*civitas*) . Лоцирана на околу 600 -700 м југоисточно од селото Карбинци, од левата страна од асфалтниот пат за Радање. Во времето на Втората светска војна, при орање на нивите била откриена плоча од варовник со латински натпис. Во текстот од пет реда, се соопштува дека во времето на императорот Валенс и Валентајн, по наредба на Антониј Алипиј, управител на Дакија Медитеранеа, населението на градот Баргала изградило порта, во 371 година.

Панорама на населбата Анче во текот на археолошките истражувања

На локалитетот во 1980 година откриен е голем објект со димензии 72 x 34 м, со профан карактер. Објектот е граден со масивни блокови. Денеска, покрај објектот, сеуште стојат откриените греди.

Во рамките на заштитните археолошки истражувања изведени во 2009 година откриени се фрагменти од керамички садови со црвеникава и сива боја, која временски припаѓа на 4. век, а во прилог на ова се и откриените пет монети кои временски припаѓаат на 4. век.

Дел од предметите се експонирани во постојаната археолошка поставка на НУ
Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј Штип

Реконструирани керамички садови

Фрагмент од бокал

Чинија

Бокал

Чинија

Чинија
антропоморфна претстава

Фрагмент од чаша со

Монети:

Констанс (337-350) Нумус, Тесалоника, 337-341

Аверс

Реверс

Констанс Нумус, ?, 341-346

Аверс

Ревер

Константиј II (337-361)

Аверс

Реверс

.Валентинијан I (364-375) АЕЗ, Тесалоника, 364-367

Аверс

Реверс

Валентинијан I

АЕЗ, Тесалоника, 364-367

Аверс

Реверс

Градот бил разурнат во 4. век. Населението продолжило да живее на овие простори, во ново формираниот град Баргала, кој од воен логор (*kasrum*) кон крајот на 4. век, веќе во доцниот 4 век или раниот 5. век, логорот прераснува во град (*civitas*) и важно политичко, економско и епископско седиште во Македонија Салутарис, и како такво ќе остане на овие простори сè до првите децении на 7. век, кога со аваро-словенските напади, градот Баргала бил потполно разурнат и запален.

КРУПИШТЕ:

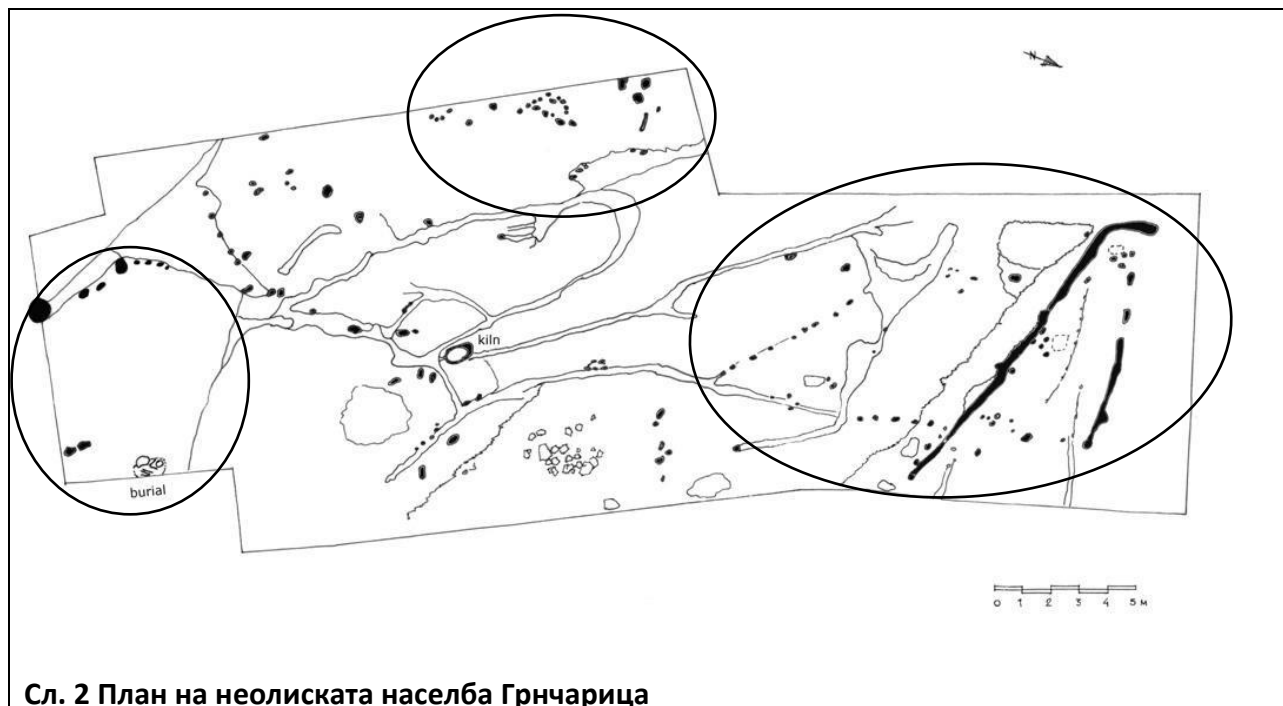
Грнчарица, неолитска населба и римска вила рустика. Населбата е лоцирана на 2, 5 км, северозападно од селото Крупиште.

Со археолошките истражувања во 2007 и 2008 година, откриен е значителен дел од населбата. Во самиот центар на населбата се наоѓал заеднички стопански дел за производство и печење на керамиката. Во овој дел е откриена печка за керамички садови. Еден дел од печката е изваден а останиот дел е реконструиран. Печката заедно со откриените археолошки наоди (керамички садови, камено орудие, мелници и друго) се конзервирани и презентирани во постојаната археолошка поставка во НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Штип.

Панорамска снимка на неолитската населба Грнчарица

Околу овој централен стопански дел биле распоредени индивидуалните објекти за живеење, во форма на трапез (колиба).

Објект – куќа по истражувањето

Добар дел до предмети откриени во текот на истражувањето се експонирани во постојаната археолошка поставка на НУ Заводот за заштита на спомениците на културата и Музеј Штип:

Керамички сад

Керамички сад

Керамичка чинија

Керамички жртвеник

керамичка фигурина

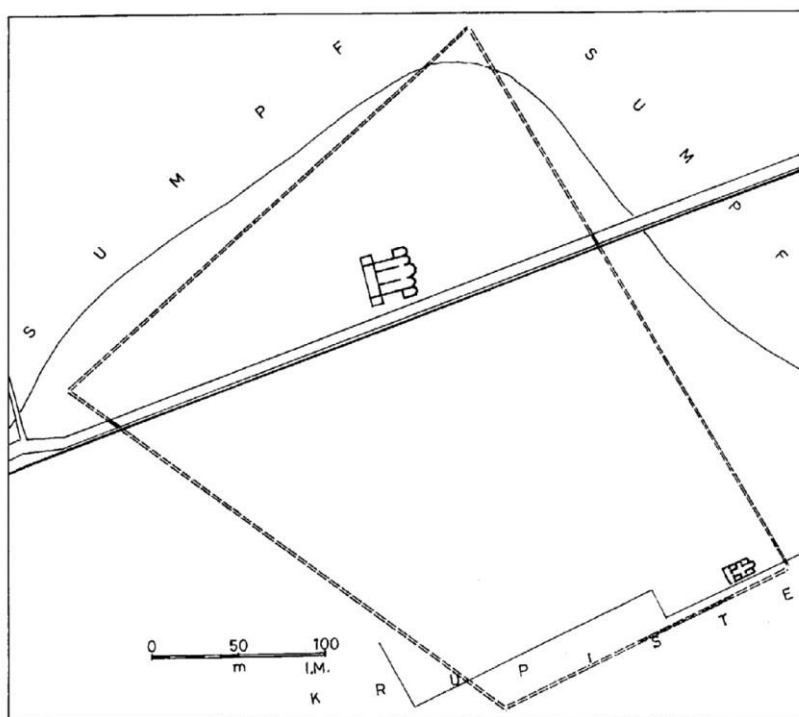
камена мелница

Над црква, населба доцно неолитско време Населбата е лоцирана во непосредна близина на утоката во Злетовска Река во Брегалница, во месноста позната кај мештаните како Над црква.

Панорама на населбата Над Црква

Кале, населба од доцноантичко и средновековно време. Алексова Б., на мислење е дека градот бил утврден, но ѕидовите од одбранбените ѕидови биле урнати со ширењето на населбата и со израмнување на теренот за оризови ниви. Најголем дел од уривањето било изведено по Првата и особено по Втората светска војна со изградбата и обновата на селото а најмногу со трасирањето на улиците

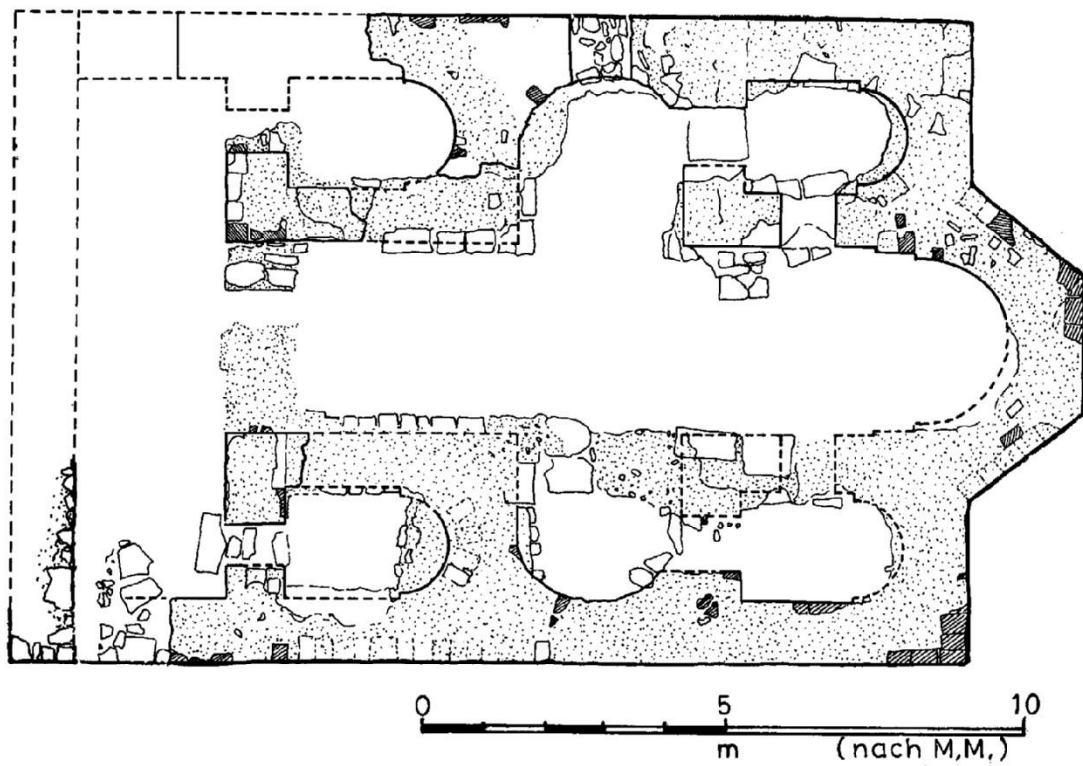
План на локлитетот Кале Крупиште

Со археолошките истражувања, изведени со мали прекини од 1975 до 1990 година, утврдено е дека животот на овој простор се одвивал од Бронзено време, потоа во антиката и истиот продолжил сè до денес. Покрај движниот археолошки материјал (керамички фрагменти и садови, архитектонска камена пластика), со археолошкото истражување откриени се два објекта: Црвена Црква и петоаспидалната базиликална градба (катедралниот храм).

Црвена Црква има правоаголна форма со издадена апсида, која однатре е полукружна а однадвор полигонална. Впишаниот крст во правоаголникот го формираат четири еднакви крака на крстот. На западната страна, црквата има нартекс. Во црквата се откриени два влеза, едниот широк на запад, кој воедно е и главен влез и спореден мал влез во северниот периметрален сид.

Црвената Црква

План на Црвена Црква

Петоапсидална базилика, претставува репрезентативна црковна градба со откриени пет масивно градени апсиди. Ширината на објектот изнесува 28,90 м.

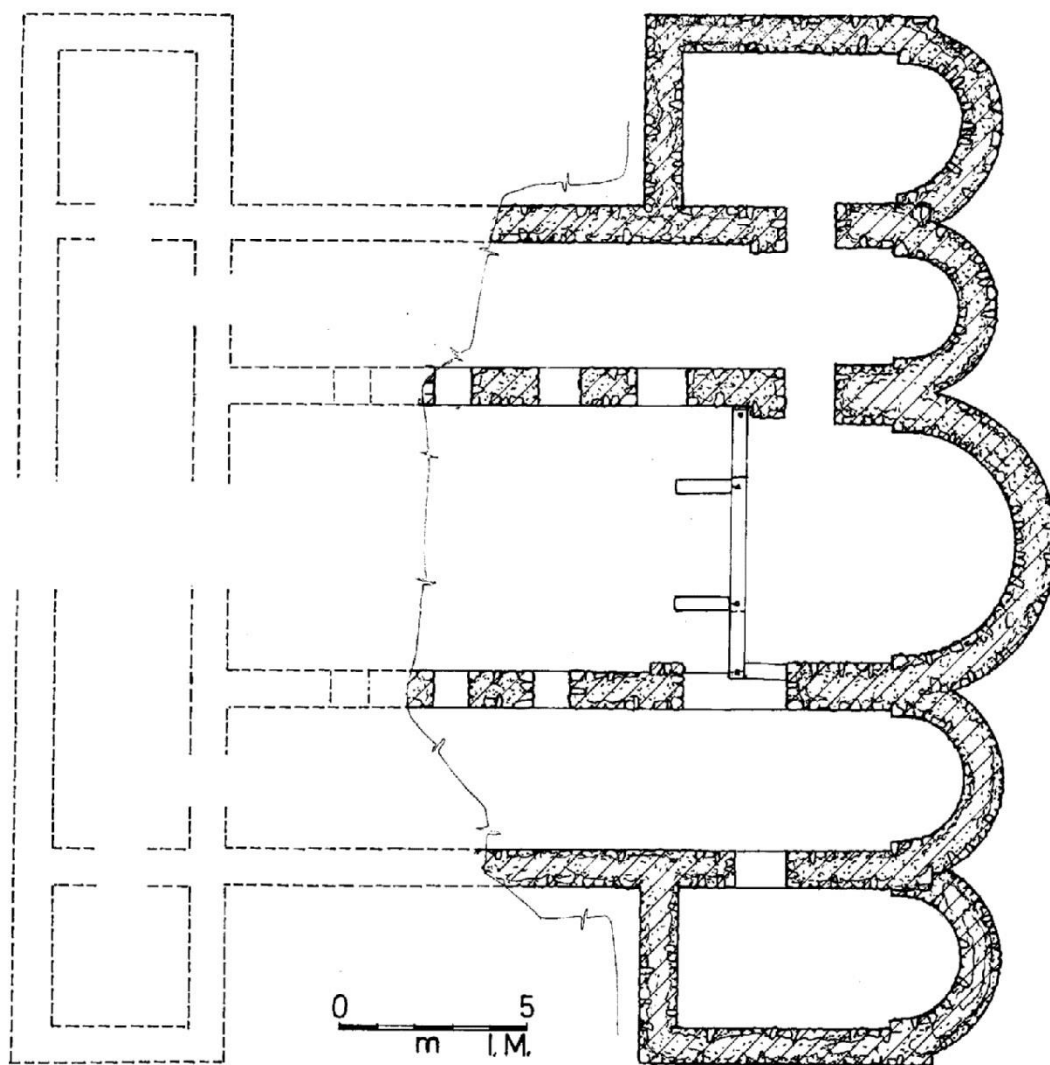
Централната апсида, во која е сместен презвeterиумот, со другите четири распоредени по две од јужната и северната страна, што ги претставуваат анексите и пастофориите, ја претставуваат линијата на крстот со правец С-Ј. Централниот кораб, одделен од страничните кораби со високи стилобати со масивни столбци, го формираат другиот аксијален крак на крстот со правец И-З.

Централната и двете странични крај неа се полукружни однатре и полигонални однадвор, додека крајните се решени полукружно од двете страни. .

Врз основа на добиените податоци од истражувањето, црквата била подигната во 5-6. век и истата била обновена во 8-9. век.

Петоапсидалната базилика

План на Петоапсидална базилика

· **Клетовник**, ранохристијанска базилика . На околу 1 км јужно од селото се издига ридот Клетовник кој на врвот има зарамнето плато. Базиликата има кружна форма (ротонда), со пречник од 10.60 м, граден од делкани блокови и хидростатен малтер.

Постои размислување и за можен храм на истата локација, врз основа на недостаток на движен археолошки материјал кој би помогнал во хронолошкото и функционалното претставување на објектот.

Панорама на локацијата на ротондата на Клетовник

·**Црква „Св.Никола”**, ранохристијанска базилика и средновековна црква. Лоцирана на десниот брег на река Брегалница, под патот Штип - Кочани. Црквата припаѓа на хронолошката рамка на втората половина на 17 век. Објектот е подигнат врз темелите на трокоробна ранохристијанска базилика.

Јужниот брод од базиликата под темелите на црквата „Св.Никола”

Цапар, населба од класичниот период. На источната периферија на локалитетот Кале, високо се издига едно ритче. На врвот на ридот постоела акропола а околу неа станбена тераса, кои најверојатно биле опфатени со високи камени подсидувања.

Панорама на Цапар

Радање:

Мухамед Ага џамијата. Изградена во 1668 година како задужбина на царкиот намесник Махмуд Ага. Единствен извор за историјата на изградбата на објектот имаме на китабето (мермер) на натписот на влезната врата.

Џамијата со своите стилски особености и архитектонски карактеристики претставува значаен споменик на османлискиот период. Употребата на добро обработениот камен, употребуван при градбата на некои џамии и цркви во кумановскиот и штипскиот регион, дава информации дека џамијата била градена од домашни мајстори. Прецизната изработка на декоративните боени елементи видливи во внатрешноста на џамијата, заборуваат за значењето на овој верски објект.

Објектот е во фаза на конзервација и реконструкција и наскоро истиот ќе биде спремен за презентација пред пошироката културна јавност а воедно ќе започнат и религиозните обреди.

Мухамед Ага џамијата